

זיוה שמיר

תרגומי שירה : מסע במרחבי תבל

האישה הגדולה מן החלומות על שירו של שארל בודלר "בת-נפילים"

אחד השירים המרשימים ביותר בספר "פרחי הרוע" של בודלר הוא השיר La Géante שבמרכזו תיאור של אישה בעלת ממדי-ענק השרועה בחיק הטבע. הדובר חולם עליה, משתוקק אליה, וכל רצונו להתפרקד בלהט יצרים על איברי גופה השופעים. האם היא מושא חלומות שהמשורר בדה בדמיונו הקודח? כל קורא ייצק לתיאורו של בודלר תכנים אחרים, לפי מזגו ולפי המטען האישי שהוא מביא אתו באמתחתו.

אלתרמן הצעיר תרגם את שירו זה של בודלר תחת הכותרת "הנפילה" (מלשון "נפיל" = "ענק"), אך התייחס אל התרגום כאל אחד מ"חטאות נעוריו" שיש לשמור אותו בסמוי מן העין. התרגום התפרסם רק לאחר מותו של המשורר ולאחר שמנחם דורמן, רעהו של אלתרמן ונוצר מורשתו, שלף את כתב-היד מן המגירה יובל שנים לאחר שהוטמן בה.

מתברר שלשיר גנוז זה יש חשיבות רבה להבנת יצירתו של אלתרמן. קודם כול, לפנינו עדות חותכת לזיקה שהייתה לאלתרמן ליצירת בודלר, וזו יכולה למשל להסביר את טיבה האוקסימורוני של יצירתו (בשירת אלתרמן יש סממני סגנון בודלריים למכביר, אך עולה על כולם האוקסימורון המחלחל לכל רבדיה). התרגום עשוי גם להסביר את נטייתו של אלתרמן לעצב בשיריו נמענת בלתי-מזוהה – מין דמות נפילים של אישה גדולה מן החיים, כבשיריו "פגישה לאין קץ", "בהר הדומיות", "תמצית הערב", ועוד. דמות כזאת עשויה לייצג אצל אלתרמן איזו מהות אדירת ממדים שאיננה אנושית בהכרח. בכוחה לסמל את הבריאה, את תבל על כל גילוייה; את העיר הגדולה (העברית או המערבית), וכיוצא באלה תופעות קולוסליות מן הטבע ומחיי התרבות. ביצירת אלתרמן לסוגיה, תופעות כאלה – מעשי ידי הבריאה ומעשי ידי האדם – מתערבלות אלה באלה ויוצרות קשת רחבה של יצורי כלאיים.

שירו של בודלר La Géante הוא סונטה, אחת מתוך כשמונים סונטות שכתב במהלך חייו הקצרים והסוערים. האם כתב בודלר שמונים סונטות? תלוי איך סופרים. יש מי שסופר, למשל, את ארבע הסונטות שכל אחת קרויה Spleen כארבע יצירות נפרדות, ויש מי שסופר אותן כיצירה אחת ואחידה. ואידך זיל גמור:

La Géante

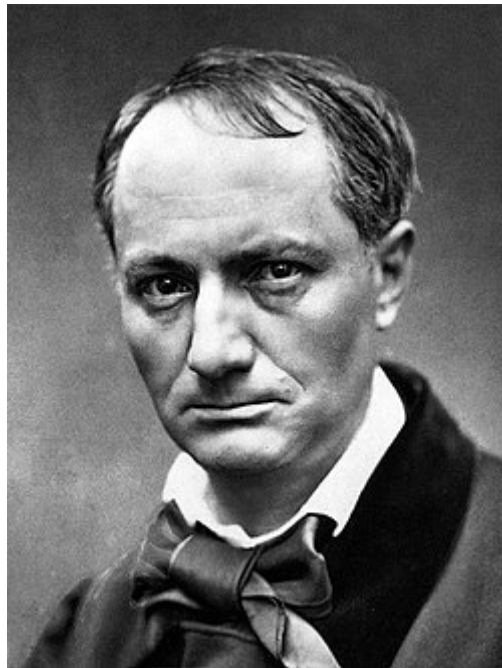
Charles Baudelaire

Du temps que la Nature en sa verve puissante
Concevait chaque jour des enfants monstrueux,
J'eusse aimé vivre auprès d'une jeune géante,
Comme aux pieds d'une reine un chat voluptueux.

J'eusse aimé voir son corps fleurir avec son âme
Et grandir librement dans ses terribles jeux;
Deviner si son coeur couve une sombre flamme
Aux humides brouillards qui nagent dans ses yeux;

Parcourir à loisir ses magnifiques formes;
Ramper sur le versant de ses genoux énormes,
Et parfois en été, quand les soleils malsains,

Lasse, la font s'étendre à travers la campagne,
Dormir nonchalamment à l'ombre de ses seins,
Comme un hameau paisible au pied d'une montagne.

שארל בודלר. מתוך ויקיפדיה.

בת נפילים / שארל בודלר

עת הבריאה תהרה, באון ולדות תפלט,
יום ימליט רחמה סחי עוללים,
כמו חתול בגו לוהט למרגלות
מלכה, אשתעשע בחברת בת נפילים.

אכה לראות כיצד עולה גופה פורח
עם נשמתה בה יחלחל שחוק בעתה;
ולנחש אם אפלט אש תתלקח,
רחף רחוק בערפלי אד מבטה;

בהדר גוה שאננות אנוד-אנוע,
אזחל לאט על גאון ברקיה בשפוע,
ובימות חמה, בלהט אש-גיהנם

עת תשתרע לה לאה עלי אפר
בצל שדיה אתפרקד לי ואנום,
ככפר רוגע ושוקט לרגל הר.

ולא רק אלתרמן הושפע מן השיר הזה. הנה, בין שיריו של אביגדור המאירי ניתן למצוא את השיר "בתנומה עלי-צוק" המושפע ללא ספק מ- La Géante של בודלר:

"אפריון של חזיונים וקבל-אלים. / שם היא שוככת כבת-ענק נרדמה /
ונשימתה המנגנת שופעת בעננים; / בעמק ליל-אלילים חבקה האדמה," וגו'.

ורטוש תיאר דמות כזאת, בהיפוך מגדרי, בשירו הכמו-פגני "יער": "אגרת רוחות תפרט על
גבעולים ואפל. / ודשא מתרפד אל אפריון עלים. [...] חזה עשבי דמום כבש פנים בקטרת /
גוהה דמעת חיה בעשב ריחני. / בירקרק גשום עולה מקדש עשתרת / בירקרק גשום פוסע
אדוני," וגו'.

דמותה הגדולה של בת הנפילים הפנתאיסטית משירו של בודלר, חלחלה אפוא לספרות
העברית בערוצים רבים ושונים. ניתן למצוא את עקבותיה גם בתיאוריהם של גיבורי ספרות
יצריים המתפרקדים על האדמה כעל אישה שאיבריה השופעים ממלאים אותם חמדה. הראשון
שבהם הוא כמדומה נח, גיבור סיפורו של ביאליק "מאחורי הגדר", ששמו מעיד עליו שהוא
שווי לכאורה במציאות קדם-מונתיאיסטית של אותם ימים קמאיים שבהם עדיין לא נתגבהו
בעולמנו מחיצות בין דת לדת, בין גזע לגזע.

תיאור ההתפרקדות שלו על האדמה התחוחה הוא במשתמע ובסמוי אחד התיאורים
הארוטיים המרשימים ביותר שידעה הספרות העברית בראשית המאה העשרים. האווירה
השמרנית ששלטה בספרות העברית (עם יוצאים מן הכלל מעטים, כגון סיפורי הפורנו של
איתמר בן אב"י) חייבה את הסופרים למצוא דרכי עקיפין לתיאורים כאלה, והרחיבה בנושא זה
פרופ' ניצה בן-ארי בספרה "דיכוי הארוטיקה: צנזורה וצנזורה-עצמית בספרות העברית 1930-
1980" (2006) המגולל את תולדות הספרות הארוטית העברית בדורות שבהם הסתפק הקורא
העברי ברפרטואר פוריטני למהדרין.

המימרה הידועה המיוחסת לדוסטויבסקי – "כולנו יצאנו מבין קפלי האדרת של גוגול" –
מלמדת שיש בספרות העולם יצירות מופת אחדות שיצרו אדווה אין-סופית ההולכת ונמשכת
סביבן מיום היוולדן ועד עצם היום הזה. אחת מהן היא הסונטה La Géante, ש"המליטה"
במרוצת הדורות האחרונים בנים ובני-בנים רבים הנושאים את הדג"א הבודלרי.